

BEELDKWALITEITSVISIE NAARDEN

Vesting en Sandtmannlaan, 22 april 2004

BEELDKWALITEITSVISIE NAARDEN

Vesting en Sandtmannlaan, 22 april 2004

INHOUD

Beeldkwaliteitsvisie Naarden

Doel	3
Gebieden	3
Inzet	4
Beeldkwaliteit	4
Behoud	4
Uitgangspunten visie	5
Nadere uitwerking	5

Uitwerking Vesting

Ruimtelijke opbouw	6
Beschermd gezicht Vesting	8
Welstandsbeleid Vesting	8
Beeldkwaliteit Vesting	10

Uitwerking Sandtmannlaan

monumenten Sandtmannlaan	15
Welstandsbeleid Sandtmannlaan	15
Ruimtelijke opbouw	16
Beeldkwaliteit Sandtmannlaan	17

Conclusie	18
-----------	----

Richtlijnen openbare ruimte	19
-----------------------------	----

Colofon	22
---------	----

BEELDKWALITEITSVISIE *NAARDEN*

Het samenspel van de bebouwing met de historische structuur bepaalt het beeld van Naarden. De vele toeristen die de Vesting bezoeken, genieten van de middeleeuwse straten met historische huizen binnen de omwalling. In de Sandtmannlaan zullen de meesten van hen niet komen, waarmee de kwaliteiten van de statige houten huizen vooral voorbehouden blijft aan de inwoners van de gemeente zelf. Met de aanwijzing van de Vesting tot beschermd gezicht en van de Sandtmannlaan tot beschermd ensemble heeft de gemeente aangegeven veel waarde te hechten aan de kwaliteit van deze bijzondere gebieden en in te zetten op behoud. Behoud mag echter niet leiden tot stilstand. Nieuwe ontwikkelingen en inzichten maken verder verbetering van onder meer de beeldkwaliteit mogelijk. Kwaliteit is daarbij het kernbegrip.

Doel

Naarden is rijk aan historie. Het cultuurhistorisch bewustzijn onder de bevolking is groot. Doel van de beeldkwaliteitsvisie is in lijn daarmee het behouden en versterken van het authentieke karakter van Vesting en Sandtmannlaan ter ondersteuning van de bepalingen in de bestemmingsplannen en ander beleid. Inzet is het geven van een kader voor het inpassen van ruimtelijke veranderingen met de historische waarde als uitgangspunt zonder daarbij de flexibiliteit uit het oog te verliezen. De nadruk ligt op de bestaande kwaliteit en gewenste eigenschappen. Daarbij ligt het accent op beeld en beleving. Binnen een bandbreedte wil de gemeente met deze visie ruimte geven voor aanpassingen met als uitgangspunt, dat deze dienen te leiden tot verbeteringen. De beschrijvingen, aanbevelingen en richtlijnen voor zowel gebouwen als openbare ruimte zijn niet bedoeld om alle opties vast te leggen, maar om richting te geven aan verdere uitwerking.

Gebieden

Het gaat in deze visie zoals aangegeven om twee gebieden met ieder hun eigen begrenzing en eigenschappen. De begrenzingen van de Vesting valt samen met de vestingwerken inclusief het water en de wandelpaden daaromheen. Van het werkingsgebied van het bestemmingsplan Naarden-Vesting 1999 blijft in principe alleen het onbebouwde buitengebied van de schootsvelden vooralsnog buiten beschouwing. Het gebied van de Sandtmannlaan bestaat uit de laan zelf met de percelen aan weerszijden inclusief de bebouwing ter plaatse van de aansluiting op andere straten, waarbij met name Nagtglaslaan 7 en 9 moeten worden genoemd.

Inzet

Beeldkwaliteit omvat zowel de gebouwen als alle andere zichtbare inrichting in een gebied. Het beslaat de gevelindeling van de huizen en de hoofdvorm van de gebouwen, maar ook het materiaal van de bestrating en de ruimtelijke structuur. De visie gaat in op te behouden waarden en gewenste kwaliteiten. Om deze waarden en kwaliteiten te bepalen moeten de beeldbepalende factoren worden ontrafeld. Hiervoor wordt een globale analyse gemaakt van zowel de Vesting als de Sandtmannlaan, waarmee sterke en zwakke punten in de huidige structuur zijn aan te geven. Vanuit de wens tot het behouden van de goede eigenschappen en waar mogelijk verbeteren van minder gelukte punten in de samenhang tussen gebouwen en openbare ruimte schetsen de richtlijnen het gewenste beeld. Ze zijn gericht op het inpassen van nieuwe ontwikkelingen binnen de bestaande structuur.

Beeldkwaliteit

Bestemmingsplan en welstandsbeleid hebben hun beperkingen. Ze geven beide een ondergrens aan van de gewenste kwaliteiten en zijn daarnaast beperkt vanuit hun wettelijke achtergronden. Beide kunnen ze slechts delen regelen van de totale verschijningsvorm. In de richtlijnen voor de beeldkwaliteit worden de uitgangspunten van beide samengebracht en waar nodig aangevuld. Om tot deze richtlijnen te komen worden de compositie van de vormbepalende elementen met hun beleving bekeken en de materialisering in beeld gebracht met behulp van enkele schematische tekeningen en foto's. Ook op dit niveau komt de plaatsing van de woningen, winkels en bedrijven op het grondstuk aan bod. Op het niveau van de gebouwen wordt vervolgens gekeken naar de vorm van de hoofdmassa, de gevelindeling, de dakkapellen, materiaal en detaillering.

Behoud

De ruimtelijke structuur van de bebouwing is vrijwel onaangetast gebleven sinds de veertiende eeuw. De straten en stegen volgen voor het overgrote deel de middeleeuwse lijnen. Met de aanleg van de aarden wallen in de zeventiende eeuw kreeg de stad zijn huidige verschijningsvorm.

Behoud van deze historische structuur is dan ook van groot belang. Dat geldt eveneens voor het straatbeeld met zijn historische bebouwing, dat door het Rijk is aangewezen als beschermd gezicht. Bijzondere punten zijn de poorten, vestingwerken, pleinen, de grote kerk en het stadhuis. Deze markeren de bijzondere punten aan de hoofdstraten. Van minstens even groot belang zijn de minder in het oog springende gebouwen, waaronder de vele historische huizen en winkels. Ze vormen samen het gezicht van de openbare ruimte.

In het verleden is de toon gezet en deze is in de loop der jaren is vastgehouden. De gegroeide

kwaliteit van de historische kern is slechts op een aantal punten in het gedrang gekomen. Een duidelijk voorbeeld van bebouwing die op het moment dat het bestemmingsplan werd geschreven niet goed in het weefsel paste, was de school aan de Westwal. Deze ondersteunde het gewenste beeld niet, maar past met een nieuwe hoekoplossing veel beter binnen de structuur van het bouwblok. Dit geldt ook voor een deel van de woningbouwprojecten van recente datum, hoewel deze in de meeste gevallen wel gebouwd zijn met een harde gevellijn.

Uitgangspunten visie

Kwaliteit ontstaat niet vanzelf, ook niet als het om de bebouwing gaat. Om de kwaliteiten van Naarden op zijn minst te bewaren en waar mogelijk te versterken zijn aanvullende richtlijnen nodig voor de samenhang van bebouwing en openbare ruimte. In het algemeen kan worden gesteld, dat veranderingen verbeteringen moeten zijn. Voor het behoud en waar mogelijk versterken van de kwaliteit van de Vesting en de Sandtmannlaan van Naarden zijn de volgende uitgangspunten van belang:

- verandering moet leiden tot verbetering
- behoud van de historisch waardevolle samenhang tussen gebouwen en openbare ruimte, zowel langs de steenachtige straten in het centrum als langs de groene Sandtmannlaan
- de beleving van hoofdlijnen is van belang en gebouwen dienen vooral het beeld te ondersteunen
- de schaal en maat van gebouwen zijn in samenhang met de plaats in de structuur en de maat van het kavel
- groen en de inrichting van de openbare ruimte zijn van een vergelijkbaar belang als de gebouwen
- de kwaliteit van de historische gebouwen vormt het referentiepunt voor nieuwe architectuur, waarbij in de Vesting met name de ingetogenheid van de bescheiden huizen van belang is en langs de Sandtmannlaan de rijkdom van de houtarchitectuur

Nadere uitwerking

Op basis van een overzicht van het huidig beleid en een gebiedsanalyse worden de uitgangspunten van bovenstaande visie op de volgende pagina's uitgewerkt in richtlijnen voor de beeldkwaliteit van zowel de Vesting als Sandtmannlaan.

UITWERKING VESTING

De wens tot het behoud van de kwaliteit van de Vesting heeft de gemeente in 1999 vastgelegd in het bestemmingsplan voor het beschermde gezicht. Daarnaast bevinden zich in het gebied veel monumenten, waaronder natuurlijk het stadhuis en de vele verdedigingswerken. Deze nadere uitwerking van de uitgangspunten begint met een beschouwing van de ruimtelijke opbouw en geeft vanuit een overzicht van de omschrijvingen in het bestemmingsplan en welstandsbeleid een richting aan voor verbetering van de beeldkwaliteit.

Ruimtelijke opbouw

Naarden is een door vestingwallen en een dubbele gracht omgeven centrum, dat door het Rijk is aangewezen als beschermd gezicht. De stad heeft stadsrechten sinds 1325 en was het bestuurlijk centrum van het Gooi. De huidige binnenstad is na de verwoesting van oud Naarden tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten op de huidige locatie gebouwd, een overgang van zandgrond naar veen. Het stratenpatroon in de stad wordt gekenmerkt door een strakke planmatige opzet met op regelmatige afstand van elkaar hoofd- en achterstraten. De Marktstraat is de enige dwarsas over de volle breedte van het stadsplan en deelt de kern in tweeën. Aan de buitenzijde bevinden zich de stadsrandstraten, die liggen tussen de middeleeuwse rand en de zeventiende eeuwse omwalling.

Er is geen centrale openbare ruimte, wat het besloten karakter van het centrum versterkt. De panden langs de hoofdstraten en stadsrandstraten hebben veelal een opbouw van twee lagen met kap, terwijl aan de achterstraten minder hoge panden staan. De bouwmassa's van de panden aan de achterstraten, aldus ook het bestemmingsplan, is overwegend één bouwlaag met kap.

De vestingwerken met hun dubbele gracht zijn in tegenstelling tot het centrum ruim en groen. Ze zijn gebouwd volgens het systeem Vauban zoals dat in verbeterde vorm door Van Coehoorn in Nederland is toegepast. Daarbij is het aantal poorten teruggebracht van zes naar twee. Als onderdeel van de Hollandse waterlinies bleef de stad tot in 1926 onderdeel van de landsverdediging. Het bouwverbod rondom de Vesting heeft ertoe geleid, dat een deel van de oude schootsvelden nog steeds onbebouwd is. Deze maken deel uit van het beschermd gezicht.

Op de kaart staat de Vesting getekend in zijn omgeving. Aangegeven zijn de middeleeuwse kern inclusief het stratenverloop en begrenzing, de bijzondere gebouwen en de wallen en grachten. De driehoekige vormen zijn de huidige entree's tot de vesting en de omcirkelingen geven de verbeterpunten op structuurniveau aan.

Beschermd gezicht Vesting

Het bestemmingsplan begint met een beschrijving van de groei van de stad. Op het niveau van de structuur zijn daarin veel kwaliteiten beschreven en vastgelegd, waaronder de historische straatprofielen en het materiaal van de bestrating.

De kapvorm van de gebouwen wisselt. De dakhelling is bij de meeste panden steil en bedraagt meer dan 45 graden. Bij smalle panden is de nokrichting in het algemeen haaks op de voorgevel. De meeste bebouwing is sober van karakter. De verscheidenheid in de architectuur verhoogt de kwaliteit van het straatbeeld.

De huidige hoge bebouwingsdichtheid stamt voor een groot deel uit de twintigste eeuw. Met de groei van de bevolking worden op de tot dan toe onbebouwde delen van het centrum huizen neergezet. Verpaupering leidt in de jaren vijftig tot nieuwe bouwactiviteiten. De panden uit die tijd passen in situering en hoogte bij de historische stad, maar wijken in hun herhaling en schaal af. Het gaat daarbij onder meer om de woningen aan de Westwalstraat en het Burgemeester Wesselingplein.

In het bestemmingsplan wordt ingegaan op de pleinen aan de oostzijde van het centrum. Het Ruijsdaelplein en Adriaan Dortsmanplein, zo staat er, worden van elkaar gescheiden door het verlengde van de Westwalstraat. Samen met het verschil in richting is hierdoor een breuk ontstaan in de historisch aanwezige eenheid. Omdat het Dortsmanplein ruimtelijk wel een eenheid vormt met het militaire Promersplein is de structuur van de openbare ruimte vertroebeld.

Welstandsbeleid Vesting

In het welstandsbeleid zijn van de gebieden beschrijvingen te vinden, die voortbouwen op de waarden zoals vastgelegd in het bestemmingsplan. Voor de Vesting wordt bij de welstandsbeoordeling gelet op het historisch karakter, individualiteit en kleinschaligheid. Wijzigingen moeten goed worden ingepast in de historische structuur en architectuur. Het beleid is gericht op behoud, herstel en bescherming van cultuurhistorische waarden.

De Vesting kenmerkt zich, zo staat in de beschrijving te lezen, in het algemeen door een besloten karakter. De bebouwing bestaat merendeels uit woningen, is aaneengesloten en staat in de voorgevelrooilijn. De panden zijn pandsgewijs gebouwd, individueel en afwisselend. Ze staan met de vaak representatieve top- of langshevel naar de weg. Daarnaast komen binnen de Vesting een aantal rijtjes voor met identieke woningen, zoals aan de Westwalstraat. De panden in de Vesting zijn in het algemeen klassiek opgebouwd. Gevels zijn veelal geled door horizontaal gelijnde ramen en een duidelijke daklijst of goot. Het bovendeel van de gevels is in principe symmetrisch van opbouw terwijl de onderbouw vanwege de deur of etala-

ge a-symmetrisch van opzet is. De ramen zijn staand en blijven op enige afstand van de hoeken van het pand. Aan- en uitbouwen aan de voorzijde komen zelden voor. Veel panden hebben een plint. Dakkapellen zijn bescheiden van maat en staan meestal onderaan het dakvlak op enige afstand van de hoeken van het dak.

De panden zijn op enkele uitzonderingen na in klassieke bouwstijl uitgevoerd en hebben een zorgvuldige en soms rijke architectonische uitwerking. Kleine elementen zoals lijsten en gootklossen zijn fijn gedetailleerd. Het gevelvlak heeft verschillende siermetselwerkverbanden. Het materiaal- en kleurgebruik is traditioneel. Gevels zijn gemetseld in zandkleurige of rode baksteen, gepleisterd of geschilderd in een lichte kleur. De hellende daken zijn in het algemeen gedekt met rode en soms blauwe oudhollandse dakpannen. De kozijnen zijn voornamelijk van hout en hebben een traditioneel Hollandse profilering. Het houtwerk is geschilderd in traditionele kleuren als wittinten en Naardens groen.

Omdat voor bouwen in beschermde stadsgezichten altijd een bouwvergunning nodig is vanwege de monumentale waarde, kan welstand op meer punten toetsen dan in overige gebieden. De aanvullende criteria in het welstandsbeleid vallen uiteen in algemene criteria en de kleine plannen. Deze zijn vastgelegd om de specifieke kenmerken van de architectuur te behouden. Bij het beschermde stadsgezicht van Naarden gaat het daarbij om de historische opbouw van de panden en de invulling, die daar in architectuur en detaillering aan is gegeven. Met name bij wijzigingen en toevoegingen dienen de maat en schaal alsmede de detaillering van de bestaande bebouwing te worden gerespecteerd en moet de hoofdvorm van het gebouw duidelijk herkenbaar blijven.

Beeldkwaliteit Vesting

Zowel op struurniveau als in de inrichting van de openbare ruimte en de gebouwen liggen kansen voor verbetering van de beeldkwaliteit. Het is mogelijk het sterke historische beeld van straten, stegen, wallen en pleinen verder te versterken. Mogelijke wijzigingen dienen te leiden tot verbetering van de historische structuur. Vernieuwingen dienen terughoudend te zijn en waar mogelijk te leiden tot herstel van historisch wenselijke eigenschappen.

- *Schootsvelden*

Op zich is de beeldkwaliteit van de schootsvelden op het gewenste niveau, maar recente bebouwing maakt duidelijk dat deze te lijden kan hebben onder bebouwing buiten de randen. Een geleidelijke overgang van groen naar bebouwing zoals bij de villa's aan de Thierensweg heeft de voorkeur. Het complex van de Thierenshof daarentegen heeft een harde overgang van gevel naar water, die wordt gevormd door een zwarte stalen damwand die vanaf het wandelpad in het oog springt. De omranding van de schootsvelden verdient vanwege de lange zichtlijnen constante aandacht.

- *Vestingwerken en wallen*

De beeldkwaliteit van de gerestaureerde wallen en versterkingen is in het algemeen meer dan in orde. Wel verdient het aanbeveling om de kwaliteit van de bebouwing aan de buitenvestinggracht in de gaten te houden. De aandacht dient daarbij in ieder geval uit te gaan naar de waarde van de vestingwerken, wat onder meer inhoudt dat goed moet worden gelet op kleurstelling en materiaalgebruik. De architectuur van de gebouwen dient bescheiden en zorgvuldig te zijn.

- *Stadswand*

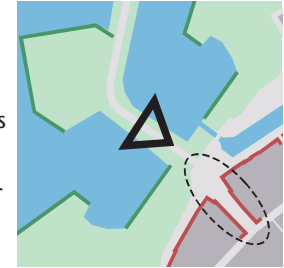
De aaneengesloten gevels aan de rand van het centrum zijn te beschouwen als een wand, die de scheiding vormt tussen de middeleeuwse stad en de vesting. Deze bepaalt samen met de vestingwerken voor een groot deel het karakter van Naarden. Het verder benadrukken van deze scheiding is wenselijk, waarbij de aandacht met name uit dient te gaan naar de drie toegangen van de Vesting. Ook is het wenselijk te bezien of het mogelijk is de achterzijde van de woningen tussen de Beijert en de Westwal een duidelijker begrenzing te geven, met name ter plekke van de garages en parkeerplaatsen.

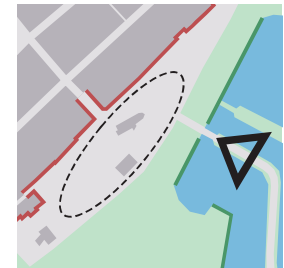
- *Amsterdamse Poort*

Ter plaatse van de in het begin van de twintigste eeuw gesloopte Amsterdamse Poort is de toegang tot het centrum wijds. De wallen zijn over een behoorlijke breedte geslecht. De ruime doorgang wordt voortgezet in het Burgemeester Wesselingplein met aan ene zijde een woningbouwcomplex en aan de andere kant garages. Deze trechtersvormige ruimte eindigt in de Cattenhagestraat. Daar vormt een gat in de straatwand een onlogisch einde voor de route, waarlangs veel bezoekers de stad binnenkomen. Op deze plaats is het onderscheid tussen de structuren die de stad zo bijzonder maken vertroebeld. Versterking van de stadswand waarbij een aanpassing van de hoofdvorm en de inrichting van het Burgemeester Wesselingplein is aan te raden, zonder dat de doorstroming van het verkeer daaronder hoeft te leiden.

- *Utrechtse Poort*

De Utrechtse Poort zelf is een duidelijke coupure in de vestingwerken en geeft toegang tot de pleinen tussen omwalling en stadswand. Zoals het bestemmingsplan aangeeft is de inrichting van de pleinen het pijnpunt. Kansen liggen hier in het herstellen van historische zichtlijnen, waarbij met name moet worden gedacht aan de verbinding tussen de West- en de Oostwal die nu sterk wordt onderbroken door zowel de bebouwing als de doorgaande weg. Ook de inrichting van de pleinen zelf laat vanuit historisch perspectief te wensen over. Herinrichting van het Dortsmanplein waarbij de nadruk minder op de inrichting voor het parkeren ligt en herstel van de verbinding met het Ruijsdaelplein door onder meer vergelijkbaar materiaalgebruik is wenselijk. Daarnaast is het toiletgebouw geen verrijking van het plein en kan worden overwogen deze voorziening op een andere wijze een plaats te geven.

- *Poort Bussumerstraat*

De woningbouw uit de eerste helft van de twintigste eeuw met daarvoor bomen vormt een passende straatwand voor deze poort. In het bestemmingsplan wordt de naastgelegen school nog aangewezen als punt voor verbetering, maar met de invulling van de hoek is het stedelijk weefsel voldoende gerepareerd.

- *Straten en stegen*

Het te behouden besloten karakter van de binnenstad ligt voor het overgrote deel in het profiel en de materialisering van de straten en stegen. Deze vormen een doorgaande openbare ruimte, die samen met de harde overgang naar de gevels een charme van de middeleeuwse stad vormen.

In het algemeen kan worden gesteld, dat het bestemmingsplan voldoende handreikingen biedt voor het handhaven van de beeldkwaliteit door het vastleggen van profiel en bestratingmateriaal. Deze zijn eenvoudig en zorgvuldig met gevoel voor traditie.

Verkeer speelt op dit moment een grote rol in het straatbeeld, hoewel er bijvoorbeeld in het algemeen gelukkig geen parkeervakken zijn aangegeven. Deze zou onder meer teruggebracht kunnen worden door het invoeren van enkelzijdig parkeren. Verder dient het inpassen van verkeersmaatregelen uiterst terughoudend te gebeuren. Zo vormen de kruisingen nu geen onderbreking van de sterke belijning van de straten, maar zou het aanbrengen van verhogingen of drempels op kruisingen het beeld met gemak kunnen verstoren. Dit punt verdient verdere studie, bijvoorbeeld door te zoeken naar alternatieve verkeersremmende maatregelen.

- *Inrichting straten*

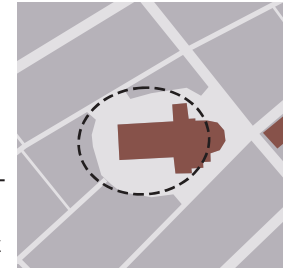
Het straatmeubilair is in het algemeen in overeenstemming met het karakter van de bestrating, maar vertoont wel relatief veel afwisseling. Het verdient aanbeveling om bij vervanging het aantal modellen terug te brengen. Dat geldt voor paaltjes ten behoeve van de verkeersbegeleiding. Rondom de bomen en langs de stoepen komen modellen voor, waarvan de duurzaamheid twijfelachtig is. Met name de houten en kunststoffen exemplaren zijn vaak beneden de maat. Steen en metaal zijn goede vervangers. Deze sluiten goed aan op het historisch en degelijk karakter van de overige inrichting.

Opvallend zijn de particuliere initiatieven om ongewenst parkeren te voorkomen. Op meerdere plaatsen in de stad zijn bloembakken te zien, die de stoep vrij moeten houden van auto's. Herbeschouwing van de parkeermogelijkheden is niet ongewenst.

- *Rondom de Grote Kerk*

De openbare ruimte rondom de Grote Kerk is niet op het niveau dat het gebouw en de stad recht doen. Tegenover het stadhuis is de inrichting veel beter geslaagd dan aan de zijde van de Vitusstraat, waar de ruimte in tegenstelling tot de straten in de rest van de binnenstad onduidelijk begrensd is. De groenvoorziening en bestrating weten eveneens niet te overtuigen, waardoor het totaal beeld rommelig is. Gedacht kan worden aan een sterkere scheiding tussen plein en straat en in het licht daarvan het herzien van groen en bestrating met aandacht voor overgangen.

- *Stadhuis*

Achter het historisch stadhuis is in het recente verleden een uitbreiding gerealiseerd, die geen referentie vormt voor mogelijke nieuwe ontwikkelingen in het centrum. Zonder dat het sterk uit de toon valt is de maat van het pand is niet in overeenstemming met de gewenste schaal voor de straatwanden.

- *Straatwand*

Het bouwblok is van groot belang voor de structuur en daarmee voor de beeldkwaliteit van de Vesting. De wand van de stad vindt zijn weerklank in de randen van de bouwblokken. Deze vormen een duidelijke scheiding tussen de openbare ruimte van de straten en de meer private ruimte van de binnenterreinen. Net als de stadswand is deze scheiding niet aaneengesloten en vertoont deze verspringingen, die het straatbeeld verlevendigen. De stegen en kleine doorgangen staan net als de terugliggende rooilijnen onder druk, maar zijn het behouden waard. Een volledig aaneengesloten straatwand is net als grote sprongen niet gewenst. Een matig voorbeeld van dit soort vulling is te vinden aan de Annastraat tegenover de kerk.

Een punt waar de beeldkwaliteit verbeterd zou kunnen worden is de hoek van de Marktstraat met de Turfpootstraat, waar in het recente verleden een klein complex is gebouwd dat niet alleen in architectuur achterblijft maar waarvan ook de parkeerplekken voor de gevel geen navolging dienen te krijgen.

- *Gevel*

De gevels van de gebouwen vormen samen de straatwand. Ze dienen dus niet alleen individueel te worden vormgegeven, maar ook als deel van een geheel. Bij voorkeur vindt nieuwbouw plaats in de vorm van individuele gebouwen, maar kleine ensembles zijn mogelijk zolang deze niet meer dan een derde van een straatwand beslaan of langer zijn dan rond de dertig meter. De gebouwen zijn in ieder geval georiënteerd op de belangrijkste weg, maar hebben zonnig een dubbele oriëntatie. Ze sluiten in ritme en ontsluiting aan op belendingen.

De voorgevel is representatief en heeft staande ramen. De indeling van de gevels is bij voorkeur traditioneel met een duidelijke horizontale en verticale geleding zonder te vervallen in sterke symmetrie. De architectuur is een afweging tussen formele en informele vormgeving zoals dit kenmerkend is voor de historische panden aan vergelijkbare straten. Goothoogten en gevelbeëindigingen kunnen verschillen. De detaillering is zorgvuldig en interpretatie van of een reactie op de bestaande historische ornamentiek. Aan- en uitbouwen zijn beperkt van maat en ondergeschikt aan het beeld vanuit de openbare ruimte.

- *Materiaal- en kleurgebruik*

Materiaalgebruik en kleuren dienen overeen te stemmen met het traditionele karakter van de historische gebouwen. Gevels zijn in hoofdzaak van baksteen. Gepleisterde danwel geschilderde gevels in lichte tint zijn de laatste jaren in opkomst en vormen op dit moment nog net geen aantasting van het stadsbeeld. Voorkomen dat ze in aantal toenemen is gewenst.

- *Winkels en reclame*

Winkels en de bijbehorende reclameuitingen vormen een apart onderdeel van de aantrekkelijkheid van het Naarden. Zolang ze het straatbeeld ondersteunen zijn ze vooral aan de Marktstraat en de Cattenhagestraat geheel en al op hun plaats. Om ervoor te zorgen, dat ze niet uit de toon vallen is het aan te raden een winkelpui niet over meerdere panden door te laten lopen. De puien dienen aan beide zijden een gemetselde penant te hebben.

Winkelreclame is op dit moment alleen toegestaan in het centrumgebied van de Marktstraat en de Cattenhagestraat. Deze dient bescheiden te zijn en ondergeschikt aan de architectuur van de gebouwen. Grote ongelede vlakken, lichtcouranten en lichtobjecten zijn niet passend. Uitvoering in traditionele vormen, materialen en kleuren zijn gewenst met een sterke voorkeur voor losse belettering. Reclame in overige gebieden blijft beperkt tot een bescheiden naamvoering plat op de gevel. Markiezen zijn niet gewenst en in de uitzonderingsgevallen dat zij nodig worden geacht, volgen zij de raamverdeling en worden ze per venster aangebracht.

UITWERKING SANDTMANNLAAN

Voor de Sandtmannlaan inclusief de bijbehorende gebouwen aan de Nagtglaslaan is het beleid van de gemeente tot op heden minder ver uitgewerkt dan dat van de Vesting. De gebouwen van het complex zijn aangewezen tot rijksmonument, wat onder meer inhoudt dat voor alle aanpassingen aan de huizen en de percelen een bouw- en een monumentenvergunning vereist is. Dit geldt dus niet alleen ingrijpende wijzigingen, maar ook voor wijziging van kleuren of het plaatsen van bescheiden bijgebouwen. Dit maakt het mogelijk de beeldkwaliteit van dit complex in de loop der tijd te verbeteren. Op basis van de monumentale waarde en de inzet van het welstandsbeleid worden hier richtlijnen gegeven voor de verdere aanpak van de beeldkwaliteit van dit gebied.

Monumenten Sandtmannlaan

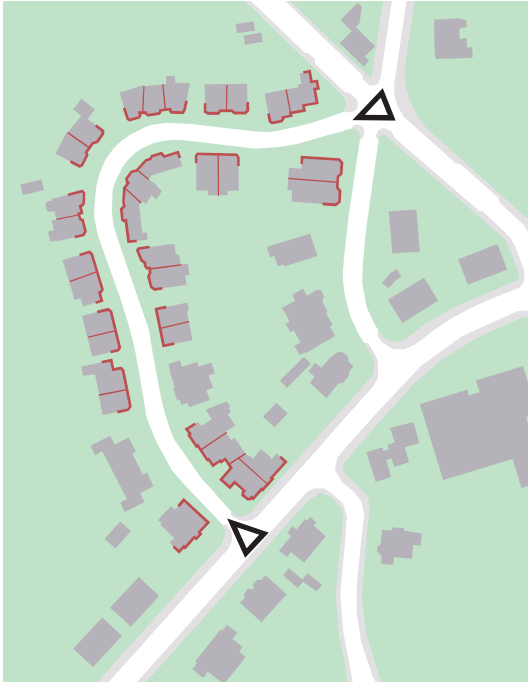
Tussen 1909 en 1912 bouwde de 'Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen: Zeker Bezit' vierentwintig houten huizen langs de Sandtmannlaan en de Nagtglaslaan. Het zijn geschakelde monumentale villa's langs een slingerend stratenpatroon. Het gebied viel binnen de verboden kringen van de forten aan de Karnemelksesloot en de Vesting Naarden. Ze zijn tegelijk ontworpen en vertonen in aanleg weinig variatie. Mogelijk was het maatschappijdirecteur Sandtmann zelf, die de wat onbeholpen bouwtekeningen heeft verzorgd. De bijzonderheid van het complex is zowel gelegen in de pittoreske aanleg als in de samenhang tussen de panden. Het overgrote deel van de panden is aangewezen als Rijksmonument.

Welstandsbeleid Sandtmannlaan

Een reeks houten huizen met grote cultuurhistorische waarde, is de omschrijving van het complex in het welstandsbeleid. De aaneengebouwde houten villa's hebben, zo staat er, een rijke architectonische uitwerking. De opbouw is gedifferentieerd met onder andere serres, balkons en dakkapellen. De villa's zijn steeds per twee of drie geschakeld. Ze staan vrij dicht op elkaar. Door de weelderig begroeide voor- en zijtuinen heeft het gebied een groen karakter. De villa's zijn gericht op de weg. Ze hebben een nadrukkelijk front. De rooilijn volgt de weg en verspringt.

De villa's hebben een samengestelde hoofdmassa. Het hoofdvolume heeft een onderbouw van twee lagen en is afgedekt met een zadeldak, soms met wolfseind of een (afgeplat) schilddak, waarbij hoofdrichting haaks is op de voorgevelrooilijn. Dit hoofdvolume is op de begane grond voorzien van een uitbouw met daarboven een balkon. Aan dit hoofdvolume staat een

ander deel. De rooilijn hiervan ligt veelal terug, steekt uit of maakt een knik ten opzichte van het hoofdvolume. De opbouw van dit deel is twee lagen met een zadeldak of plat dak. De nokrichting loopt evenwijdig met de weg. De vele op-, aan- en uitbouwen bepalen de architectuur van het hoofdgebouw. De uitwerking is zeer zorgvuldig en wordt benadrukt in geprofileerde daklijsten, windveren, balkonhekwerken, gootklossen, kozijnen en gesneden houten vakwerkelementen in de topgevel. Gevels zijn representatief en zijn opgebouwd uit horizontale houten rabatdelen. Kopgevels hebben ter hoogte van het dak verticale rabatdelen. Deze liggen iets over het onderliggende geveldeel heen en hebben een gegolfde rand aan de onderzijde. Ramen zijn staand en onderverdeeld.

De gevels zijn geschilderd of gebeitst in traditionele kleuren of pasteltinten, waarbij de kleinere delen als kozijnen, lijsten en hekwerken veelal in lichte kleuren geschilderd zijn. De villa's hebben een gemetselde plint. Deze is soms gepleisterd en/of geschilderd in de kleur van de gevel of zwart. Daken zijn gedekt met oranje keramische pannen.

Bescherming en versterking van de waardevolle karakteristieken van het gebied is het uitgangspunt voor het welstandsbeleid. Dit houdt onder meer in, dat wijzigingen in massa, vormgeving, materiaal- en kleurgebruik dienen te worden afgestemd op het oorspronkelijke hoofdgebouw. De oude architectuur is dus het referentiepunt voor aanpassingen.

Ruimtelijke opbouw

In lijn met bevestigende beschrijving is de ruimtelijke opbouw van het complex samen te vatten als een kronkelende straat met een representatieve entree aan de Nagtglaslaan en een tweede ingang aan de Zwarte Weg. De weg is smal en sterk begroeid. Het bochtig verloop leidt tot steeds nieuwe zichten op de huizen, die op het hoekpand na niet sterk op de voorgrond treden.

Tussen de pas recent tot monument aangewezen panden staan in de voormalige tussenruimten op veel plaatsen aanbouwen en carports. Deze treden behoorlijk op de voorgrond en beconcurreren de serres en andere bijzonderheden van de oorspronkelijke architectuur.

Beeldkwaliteit Sandtmanlaan

De structuur van de Sandtmanlaan ligt in principe vast en van openbare ruimte is nauwelijks sprake. Kansen voor de verbetering van de beeldkwaliteit liggen met name in het beheer van de particuliere kavels en de gebouwen. Mogelijke wijzigingen dienen te leiden tot verbetering van de monumentale waarde. Vernieuwingen dienen terughoudend te zijn en waar mogelijk te leiden tot herstel van historisch wenselijke eigenschappen.

- *Openbare ruimte*

De openbare ruimte van de Sandtmanlaan bestaat uit een relatief smal wegprofiel, waarlangs aan twee zijden wordt geparkeerd. De grootste kans tot verbetering van de kwaliteit in de openbare ruimte ligt in het beperken van de parkeermogelijkheden op straat. Geheel afschaffen is misschien niet nodig, maar een beperking tot de binnenbocht zou in ieder geval een grote winst betekenen voor de beleving van het straatverloop aangezien daarmee de hoofdzichtlijnen in ere kunnen worden hersteld.

- *Perceel*

De onbebouwde delen van de percelen spelen een grote rol in de beeldkwaliteit. Alle huizen hebben een voortuin en op het enkele tussenhuis na aan de zijkant een doorgang naar een achtertuin. Deze laatste staat onder druk. Het bouwen van carports en garages is misschien aantrekkelijk vanuit gebruiksoogpunt, maar is in het algemeen een grote aantasting van de beeldkwaliteit. Het heeft sterk de voorkeur het groene karakter van de tussenruimte in ere te herstellen.

Een ander punt vormen de erfafscheidingen. Om de gebouwen goed tot hun recht te laten komen verdienen de oorspronkelijke lage hekwerken de voorkeur boven gemetselde afscheidingen en gesloten betimmeringen. Open hekwerken van ijzer en hout zijn wenselijk. De aanwezige hagen zouden niet hoger dienen te worden dan nodig om zonodig inkijk op de begane grond te voorkomen, maar niet de hele gevel aan het zicht moeten onttrekken.

- *Gebouw*

De oorspronkelijke architectuur van de gebouwen is het referentiepunt. Wijzigingen en aanbouwen dienen terughoudend te zijn en bij voorkeur slechts aan de achterzijde voor te komen. In ieder geval dienen aanbouwen op enige afstand van de voorgevelrooilijn te blijven.

CONCLUSIE

Ruimtelijke kwaliteit ontstaat niet vanzelf, maar moet worden gestimuleerd. Deze beeldkwaliteitsvisie voor Vesting en Sandtmannlaan is een eerste aanzet voor het beheer van zowel gebouwen als openbare ruimte en dient ter inspiratie voor behoud en verbetering. Het is geen plan met de juridische zeggingskracht van een bestemmingsplan of welstandsbeleid, maar is juist bedoeld om inzicht te geven in de samenhang die deze planvormen binnen de wettelijke kaders niet tot hun recht kunnen laten komen. De richtlijnen zijn in het algemeen niet direct geschikt voor plantoetsing, maar eerder bedoeld als richtinggevend voor nadere uitwerking. De stelregel dat veranderingen verbeteringen moeten zijn, dient hierbij voorop te staan. Behoud van de historisch waardevolle samenhang tussen gebouwen en openbare ruimte is het streven. Kwaliteit en ingetogenheid zijn daarvoor het uitgangspunt.

RICHTLIJNEN OPENBARE RUIMTE

Voor de openbare ruimte worden in dit hoofdstuk enige richtlijnen gegeven, die een richting schetsen voor verbetering. Zoals in het hoofdstuk over de Vesting geconcludeerd, vertoont het straatmeubilair relatief veel afwisseling in zowel vorm als kwaliteit. Het verdient, zo staat er, aanbeveling om bij vervanging van paaltjes het aantal modellen terug te brengen. Op dit moment zijn er veel verschillen.

In het algemeen geldt als uitgangspunt, dat de inrichting van de openbare ruimte in het centrum stedelijk dient te zijn en die van de wallen en de Sandtmannlaan parkachtig.

Duurzaamheid en degelijke materialen zijn in beide gevallen nodig. Het is raadzaam te kiezen voor een hoofdstijl, waarbinnen te differentiëren is.

De armaturen aan de Sandtmannlaan blijven in kwaliteit achter bij die van de vesting, waar voor de nieuwe invalswegen een duidelijk afwijkend model is gekozen

De hoeveelheid verschillen blijft bij de straatverlichting nog binnen de perken. In de Vesting zijn de meeste armaturen van het Naardens model, dat past bij de pittoreske sfeer van het oude centrum. Omdat bij de restauratie van de wallen gekozen is daar de grootste terughoudendheid te betrachten met verlichting, verdient het aanbeveling de lantarens langs de West- en de Oostwal zoveel mogelijk aan de zijde van de bebouwing te plaatsen.

Gefacetterde palen van natuursteen of anders beton in een grijze kleurstelling hebben de voorkeur binnen de Vesting. Op de wallen valt ook te denken aan stalen exemplaren.

In de vesting staan niet alleen stenen palen, maar ook exemplaren van kunststof en hout. Deze laatste twee materialen zijn niet in lijn met de gewenste uitstraling van het historisch centrum en zouden in de loop der tijd vervangen kunnen worden door bij voorkeur natuurstenen en anders betonnen palen, zoals die op een aantal plekken al te vinden zijn. Voordeel van dit soort palen, is dat zij op een passende manier verouderen en dat ze goed opgaan in de steenachtige straten. Houten palen hebben teveel last van rot en breuk en de kunststoffen exemplaren met reflectiестrepen zijn in hun huidige vormgeving te grof. Het verdient aanbeveling terughoudend te zijn met het plaatsen van dit soort verkeersremmende maatregelen, maar daarbij in het oog te houden dat particulier initiatief ook niet altijd tot de meest gewenste oplossingen leidt.

De twee linkerbanken staan op de wallen en in het centrum. De laatste is in zijn vorm niet de meest passende voor de Vesting. De beide banken rechts zouden beter zijn geweest.

De banken op de vestingwallen zijn van het meest eenvoudige model, zoals dat in veel Nederlandse parken te vinden is. Ze hebben een betonnen onderstel met daarop een paar houten planken als zitting. Dit model is terughoudend en springt niet sterk in het oog. De banken zoals die voor de kerk staan zijn minder passend. Ze zijn weliswaar van hout, maar te grof van vorm en weinig aantrekkelijk. Het is raadzaam dit soort banken te vervangen door modellen met een stalen onderstel en blankgelakte houten zittingen zoals weergegeven in de twee rechterfoto's.

Ook de afgebeelde prullenbakken en de kunststoffen plantenbakken laten te wensen over. Deze zijn weliswaar terughoudend, maar er zijn betere modellen. Een cilindervormige bak van groen gelakt staal lijkt een meer bij het zorgvuldige karakter van de Vesting passende keuze.

COLOFON

De beeldkwaliteitsrichtlijnen voor de Vesting en Sandtmannlaan van Naarden is opgesteld in opdracht van de gemeente Naarden door Architectenwerk Twan Jütte te Delft.

ARCHITECTENWERK TWAN JÜTTE, DELFT 2004

Beeldkwaliteitsrichtlijnen Naarden